

בִּיעוּרֵם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
مركز المعلومات الامم المتحدة لحقوق الانسان في الاراضي المحتلة
The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

דף מידע

אוגוסט 1989

רחוב התיבונים 8, ירושלים 92386
טלפון 667271, 667274

شارع هتیبونیم 8 القدس ٩٢٣٨٦ تليفون: ٦٦٧٢٧٤, ٦٦٧٢٧١
8 Hatibonim Street, Jerusalem 92386
Telephone 667271, 667274

הרוגי החודש האחרון – ניתוח הנתונים

בחודש יולי נהרגו 31 מתושבי השטחים מירי כוחות הביטחון, מהם 3 ילדים עד גיל 12 ו-5 בגילאי 13–16.

אזרחי ישראל ניצרו כחשוד בהריגתו של אדם נוסף.

כלומר, עליה של 60%: 32 הרוגים לעומת 20 בחודש יוני.

2) בני אדם נוספים שאינם נכללים במספר הני"ל הם אשה שנפטרה מהתקף לב בעקבות חיפוש בביתה ואדם שמכוניתו התהפכה בעקבות ידווי אבנים לעברו).

ניכרת מגמת עליה במספר ההרוגים בנפות טול-כרם (5 הרוגים) ושכם (6 הרוגים). לעומת זאת, יש לציין שבנפת בית לחם לא נהרג איש בחודש האחרון. בחודש שעבר נהרג בנפת בית לחם אדם אחד. זו ירידה משמעותית בהתחשב בכך שחודשים אפריל-מאי 1989 היו קטלניים במיוחד בנפת בית לחם (9 הרוגים באפריל ו-5 במאי).

הרוגי האינתיפאדה

מתחילת האינתיפאדה עד סוף יולי 1989 נהרגו, לפי נתוני 'בצלם', 509 תושבים פלסטינים בשטחים מידי בוחות הבטחון ואזרחים ישראלים.

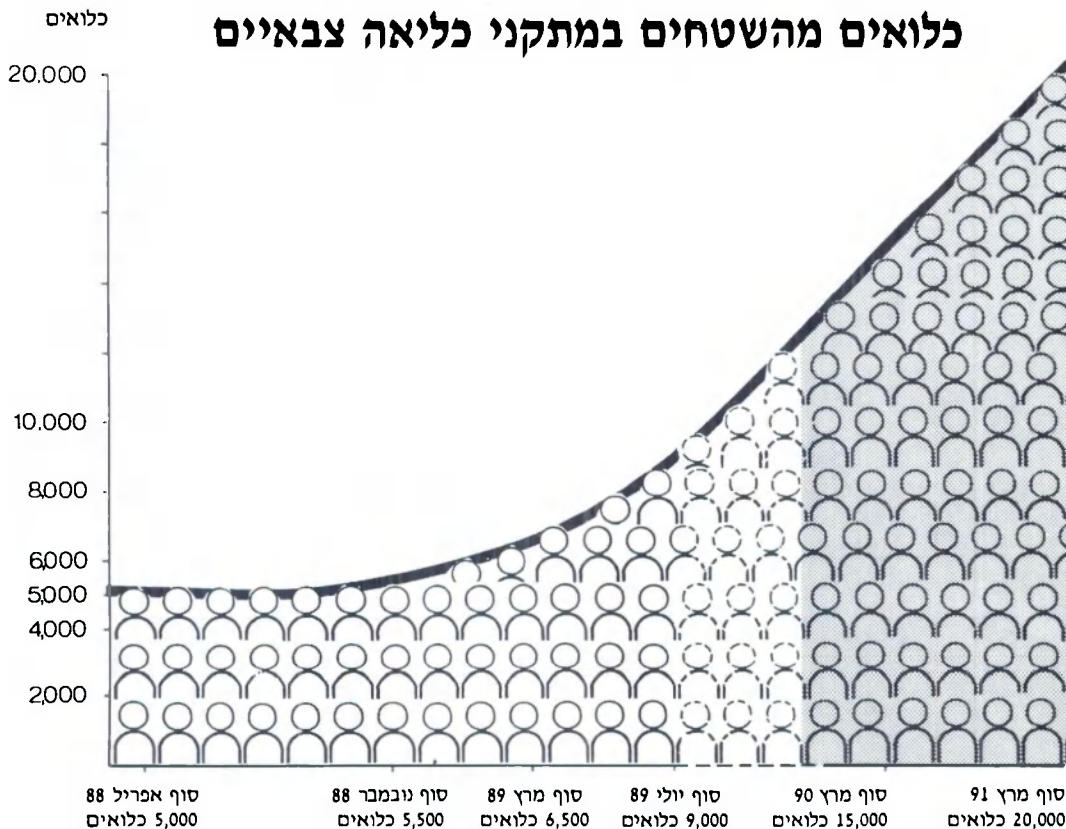
● **מאט חיה (כולל כדורי פלסטיק):** 447. מהם 23 ילדים עד גיל 12 ו-76 בגילאי 13–16.

● **פגיעות שאינן מאט חיה (מכות, התחשמלות, כוויות ואחרים):** 32. מהם 3 ילדים עד גיל 12 ו-2 בגילאי 13–16.

למעלה מ-71 בני-אדם נוספים נפטרו זמן קצר לאחר חשיפה לגז מדמיע, מהם קרוב ל-30 תינוקות. **יש קושי רפואי להצביע על חשיפה לגז מדמיע כגורם ישיר ויחיד למוות.**

בתקופה זו נהרגו בשטחים 7 חיילי צה"ל ו-10 אזרחים ישראלים, מהם 3 פעוטות.

כלואים מהשטחים במתקני כליאה צבאיים

הערות:
 א. הנתונים מבוססים על מספרים שפירסם דובר צה"ל, מעוגלים כלפי מטה.
 ב. התחזית לשנתיים הבאות מבוססת על ידיעה מאת דן סגיר שפורסמה בהארץ ב-16.7.89 (ראה להלן)

המתייחסים למתקנים שבאחריות המשטרה הצבאית ופיקוד דרום בלבד. אין בידי דובר צה"ל נתונים לגבי מספר הקטינים שנעצרו מאז תחילת האינתיפאדה, למשל. לפיכך, המספרים שיובאו בדו"ח זה, אם לא צויין מקורם, הם הערכות המבוססות על קיבולת מתקני הכליאה השונים ועדויות של עצורים או עורכי דין.

דף מידע זה מוקדש כולו לנושא מתקני הכליאה בהם מוחזקים פלסטינים תושבי השטחים. דובר צה"ל אינו מפרסם – וכפי שהתברר לנו, אינו מחזיק ברשותו – נתונים מלאים על מספר הכלואים, בחלוקה למתקנים השונים. בתשובה לפנייתנו לקבלת נתונים נמסר לנו כי נוכל לקבל רק את מספר העצורים כיום, חלוקתם לקטיגוריות השונות ונתונים נוספים

"המאסר מחייב מעצם מהותו שלילת החופש, אך אין בו כדי להצדיק פגיעה בכבוד האדם; חומות הכלא אינן צריכות להפריד בין האסיר לבין צלם אנוש: בית סוהר אסור לו שיהפוך למכלאה..."

(שופט בית המשפט העליון, אהרון ברק, פסק הדין בבג"צ 546-540/84 יוסף ואחרים נגד מנהל בית הסוהר המרכזי ביתודה ושומרון).

מחקני כליאה

לפי הערכות מגיע מספרם של העצורים מתחילת האינתיפאדה עד סוף חודש יולי 89 לכ-50 אלף איש. דובר צה"ל מסר לנו כי ב-28.7.89 היו 9,018 כלואים במתקני הכליאה הצבאיים. לפי נתוני משרד המשטרה כלואים עוד כ-4000 מתושבי השטחים בבתי הסוהר של שבי"ס (חלקם נשפטו על עבירות שלפני האינתיפאדה או שאינן קשורות בה), בסך הכל – כ-13 אלף עצורים, נכון לסוף יולי 89, לפי הנתונים הרשמיים. בעיתון 'הארץ' מיום 16.7.89 מדווח דן סגיר על היערכות של צה"ל, במסגרתה תוכפל הקיבולת של מתקני הכליאה בהם מוחזקים תושבי השטחים. סגיר מוסר כי על פי התוכנית תעלה הקיבולת של מתקני הכליאה עד סוף השנה ל-15,000 ובעוד שנה ל-20,000 כלואים. בין היתר מתוכננת הקמת מחנה עצורים גדול נוסף בגדה המערבית. המתקן החדש אמור לקלוט כ-5,000 עצורים. למתקן זה יועברו, על פי התוכנית, עצורים ממתקני כליאה בגדה (טול כרם, עופר ודהריה). בתוך שטח ישראל יורחב מחנה קציעות, בו מוחזקים כיום כ-4200 עצורים ויקלוט עד 7000 איש. כלא שש (כלא עתלית) יפונה מהחיילים הכלואים בו ויהפוך למתקן כליאה לעצורים מהשטחים.

האחריות הפיקודית והמבצעית לניהול והפעלת מתקני הכליאה, מוסר סגיר, תועבר למשטרה הצבאית. כיום ולפי דובר צה"ל נמצא רק כלא מגידו תחת אחריות המשטרה הצבאית. מתקני קציעות ומכלאות החוף בעזה נמצאים תחת אחריות פיקוד דרום ושאר המתקנים באחריות פיקוד מרכז.

מתקני הכליאה בהם מוחזקים פלסטינים תושבי השטחים מתחלקים לכמה סוגים:

- 1. בתי הכלא שבאחריות שירות בתי הסוהר:** מוחזקים בהם, לפי נתוני משרד המשטרה, כ-4000 אסירים בטחוניים, קרוב ל-3000 מהם בבתי הכלא שבשטחים וכ-1000 נוספים בבתי הכלא בישראל. רובם המכריע אסירים לאחר משפט. משרד המשטרה אינו מוסר מידע לגבי מספר האסירים שנשפטו על 'עבירות אינתיפאדה'.
 - 2. מתקנים שבאחריות משטרת ישראל:** בתי מעצר כגון מגרש הרוסים בירושלים ובתי מעצר ליד תחנות משטרה בשטחים.
 - 3. מתקנים שבאחריות צה"ל, בהם נתמקד בדף מידע זה:**
 - בשטחים:**
 - א. טול כרם
 - ב. פרעה
 - ג. ענתות
 - ד. עופר
 - ה. דביר (דהריה)
 - ו. 'מכלאות החוף' בעזה ('אנסאר 2')
 - ז. חאן יונס
 - בשטח ישראל:**
 - א. מגידו
 - ב. קציעות ('אנסאר 3')
- מערכת מתקני הכליאה הצבאיים מורכבת משורה של מתקנים המיועדים לשהות קצרה, בהם אמורים להיות מוחזקים עצירים עד תום ההליכים, ומספר מועט של מתקנים המיועדים לשהות ארוכה ובהם אמורים להיות מוחזקים אסירים שפוטים ועצירים מינהליים. העומס בבתי המשפט הצבאיים, הגורם

להתארכות הליכי המשפט נגד תושבי השטחים, מחד גיסא, והצפיפות במתקני הכליאה המיועדים לשהות ארוכה, מאידך גיסא, גורמים לכך שבמקרים רבים מוחזקים עצורים במשך תקופות ארוכות במתקנים שנועדו לשהות קצרה ושאינן בהם התנאים המתאימים להחזקת עצורים לזמן ממושך. כך למשל שליש מ-120 העצורים במתקן הכליאה בטול כרם הם אסירים שמשפטים נסתים ולפי דו"ח מביקורו של ח"כ צוקר ב-13.4.89.

בנוסף למערכת מתקני הכליאה הרשמיים עושה צה"ל שימוש במתקני המימשל הצבאי בערי הגדה ורצועת עזה, כמתקני שהייה לאנשים שהוגש נגדם כתב אישום והם נמצאים בהליך שיפוטי מזורז.

במקומות אלה מוחזקים עצורים בתנאים שאינם עונים על סטנדרטים מינימליים של החזקת בני אדם. אין כל דיווח לגבי מספר העצורים המוחזקים במתקנים אלה וכיוון שמדובר במתקנים לא רשמיים אין למעשה כל אמות מידה רשמיות להנהלתם. למיטב ידיעתנו נאסר על עורכי דין להיכנס למתקני ההשהייה. יש חשיבות מרובה למפגש עם עורך דין בשלב ההליך המשפטי. האיסור על כניסת עורכי דין למתקנים פוגע בזכות הייצוג המשפטי של העצורים. לפי עדויות היחס לעצורים במתקנים אלה הוא גרוע ביותר. לאחרונה אסף צוות האגודה לזכויות האזרח בחיפה עדויות על אחד המתקנים הללו, הממוקם בחצר המימשל בגינץ. לפי העדויות נוהגים החיילים במקום להכניס 'משתפי פעולה' למאהל לשם זיהוי חשודים ומבוקשים. כמו כן היו עדויות על הכאת עצורים על ידי 'משתפי פעולה'.

4. **מתקני חקירות של השב"כ:** מתקני השב"כ מסונפים למתקני הרשויות האחרות

(מתקנים של צה"ל, המשטרה ושירות בתי הסוהר) אך ניהולם והפעלתם מוטלים על השב"כ. האחריות על הנעשה במתקני החקירות מוטלת על מפקדי 'מתקן-האס' אולם למעשה, למיטב ידיעתנו, אין בידי מפקדים אלה סמכויות ואמצעי פיקוח. יוצא דופן הוא מפקד מתקן החוף בעזה שלדבריו מחיל את אמות המידה של המתקן הצבאי על מתקן השב"כ המצוי בתחומו (לפי דו"ח מביקורו של ח"כ צוקר ב-16.7.89). עדויות של אנשים שנחקרו באגפי החקירות מעלות שאלות קשות לגבי שיטות החקירה של השב"כ ולגבי הסטנדרטים הנהוגים בחקירות. התלונות החמורות על יחסם

נשים עצורות

לפי הערכות נעצרו מאז תחילת האינתיפאדה כ-300 נשים פלסטיניות, 18 מהן הושמו במעצר מינהלי. בסוף יוני 89 היו במעצר 32 נשים, מהן 2 עצירות מינהליות, 13 עצורות לפני משפט, 17 שפרטות נותני ישים למען אסירות פוליטיות). רוב העצירות תושבות השטחים מוחזקות בכלא השרון (תל מונד). בשלב הראשון של המעצר מוחזקות חלק מהן במגרש הרוסים בירושלים, בבית המעצר קישון (גילמי) או בכלא אשקלון.

של אנשי השב"כ לנחקרים, ופרשות של מות עצורים בזמן חקירה (ראה מסגרת), מעוררות חשש כבד שהשב"כ ממשיך לנקוט דרכים שאינן עולות בקנה אחד עם המלצות ועדת לנדוי (ועדת החקירה לעניין שיטות החקירה של שירותי הביטחון הכללי בנושא פעילות חבלנית עוינת) שממשלת ישראל אימצה אותן כהחלטת ממשלה.

המתקנים המוחזקים על ידי הצבא:

מגידו – אחד משני מתקני הכליאה הצבאיים הגדולים הנמצאים בתוך שטח מדינת ישראל. המתקן מיועד להכיל עד 1800 עצורים. נכון ל-1.6.89 (מועד ביקור נציגי האגודה לזכויות

האזרח בכלא) היו במגידו 1300 עצורים פלסטינים, מהם 70 קטינים.

במגידו מוחזקים רק עצורים שבהליכי משפט – מהשלב שהוגש כתב אישום נגדם ועד לסיום משפטם. אין במגידו עצורים מינהליים. רוב העצורים הם תושבי איזור השומרון, בעיקר ג'נין, טול כרם והסביבה.

נתוני דובר צה"ל:

נכון ל-28 ביולי 1989 הוחזקו במתקני הכליאה הצבאיים 9,018 בני אדם.
מהם: 2050 אסירים שפוטים
1615 עצירים לפני משפט
3295 עצורים עד תום ההליכים
2058 עצירים מינהליים

עצירים מינהליים

לפי נתוני דובר צה"ל סך כל העצירים המינהליים שהוחזקו מאז תחילת האינתיפאדה במתקני פיקוד דרום והמשטרה הצבאית בלבד (נתוני המתקנים בפיקוד מרכז, כל המתקנים בגדה המערבית, לא נמסרו לנו) – 4,215 מהם 243 עצירים שהוצא נגדם יותר מצו מינהלי אחד.

רובם המכריע של העצירים המינהליים מוחזק בקציעות. רק עצירים מינהליים ספורים מוחזקים במתקני פיקוד מרכז (פרעה, דהריה, ענתות).

בראיון שפורסם ב'במחנה' ב-23 בנובמבר 1988, מסר הפרקליט הצבאי הראשי, תא"ל אמנון סטרשנוב, כי מתחילת ההתקוממות בשטחים נעצרו 4,000 איש במעצר מינהלי. הנתון שמוסר דובר צה"ל אינו עולה בקנה אחד עם הנתון שמסר הפצ"ר בנובמבר. להערכתנו מספר תושבי השטחים שהושמו במעצר מינהלי מאז תחילת האינתיפאדה עולה על 5,000.

העצורים מוחזקים חלקם במאהל, שבו כ-26 איש באוהל, כשדרגשי השניה שלהם צמודים לכל אורך האוהל, והשאר בתוך מבנה. בחדר בו ביקרו נציגי האגודה לזכויות האזרח היו כ-48 איש, ברמת צפיפות סבירה אך ללא איוורור מתקבל על הדעת, שכן חלונות החדרים מכוסים משטחי ברזל ובהם חורים קטנים בלבד.

טול כרם – מתקן הכליאה בטול כרם מיועד לעצורים עד תום ההליכים המשפטיים נגדם, רובם עצורים על עבירות פח"ע (פעילות חבלנית עויינת).

בגלל התארכות ההליכים המשפטיים נוצר מצב שעצירים מוחזקים במתקן המעצר בטול כרם במשך חודשים רבים. בטול כרם כ-120 עצורים (כשליש מהם שפוטים). בטול כרם בעיה חמורה של צפיפות. ח"כ דדי צוקר שביקר במתקן הכליאה בחודש אפריל, מדווח כי התרשם שלרשות כל אחד מהכלואים עומד שטח של פחות מ-2 מ"ר.

למתקן הכליאה בטול כרם צמוד מתקן חקירות של השב"כ המצוי באחריות לא ברורה דיה (ראה לעיל).

פרעה – כלא פרעה נמצא צפונית לשכם. מוחזקים בו, לפי עדות עצירים, כ-450 עצורים בתקופה הראשונה למעצרו, ומעט אסירים השפוטים לתקופות קצרות. בדרך כלל אין מחזיקים בו עצירים מינהליים. בכלא פרעה מצוי מתקן חקירות של צה"ל

בניגוד למתקני החקירות ברוב בתי הכלא האחרים, אותם מנהל השב"כ. לדברי עצורים משוחררים היחס לעצירים גרוע ותנאי המעצר קשים – הכלואים זוכים למקלחת לעתים רחוקות בלבד, אין אפשרות לעסוק בפעילות גופנית, העיתון היחיד המגיע לכלא, לדברי העצירים, הוא 'אל קודס' ואף הוא מגיע באיחור של למעלה משבוע.

ענתות – בענתות, הנמצאת צפונית לירושלים, קיים מתקן כליאה הנפתח ונסגר בהתאם לצורך. המתקן הוא למעשה 2 סככות גדולות ('האנגרים') ובהן מיטות בצפיפות גדולה. המיטות מסודרות בגושים המופרדים זה מזה בגדרות תיל.

התנאים הפיזיים בענתות ירודים ביותר. דליים משמשים את העצורים לעשיית צרכים והליכה למקלחת נעשית בליווי חייל חמוש. בענתות מוחזקים עד 400 עצורים. מספרם משתנה כל העת.

עופר – מתקן המעצר עופר נמצא בין נבי סמואל לרמאללה. מוחזקים בו כ-250 עצירים העצורים על עבירות קלות (הפרות סדר) והוא נחשב לכלא שהתנאים בו מתקבלים על הדעת. המתקן כולל שתי מכלאות, בכל אחת מהן 5 אוהלים ובכל אוהל בין 20 – 25 איש. לרשות העצירים מקלחת בכל שעות היום, ורחבת תפילה המשמשת גם לספורט.

דהריה – רוב העצורים בדהריה מוחזקים שם לתקופה קצרה יחסית. עם זאת יש בדהריה גם מעט אסירים שפוטים ועצירים מינהליים. עד סוף 88' היו בדהריה תנאים קשים ביותר: 330 עצורים הוחזקו בתאי-אבן קטנים, כשלכל אחד מהם שטח מחיה של כ-1 מ"ר. בתאים אין מים זורמים. דלי מוסתר בשמיכה שימש כשירותים. בתאים היה מעט מאוד איוורור ואור. החלונות

הקטנים שהיו בתאים היו מכוסים בלוחות ובהם חורים מעטים. העצורים הוצאו מהתאים פעם בשבוע למקלחת וחילוץ עצמות.

עוד כ-170 עצורים הוחזקו במאהל שמנה 5 אוהלים, בתנאים סבירים יותר אך בצפיפות רבה.

בעקבות עתירה של האגודה לזכויות האזרח בישראל לבג"צ, בתחילת 1989, שופרו במידת מה התנאים בדהריה: הוקם מאהל נוסף ופחתה הצפיפות בתאים. כעת שטח המחיה לעציר בתא הוא כ-2 מ"ר. ברוב התאים נפתחו חלונות, סודרה מחיצה המסתירה את הדלי המשמש לעשיית הצרכים. העצורים מוצאים ל'טיול' כל יום ל-45 דקות וניתן להם להתקלח פעמיים בשבוע.

במועד ביקור שופטי בית המשפט העליון ונציגי האגודה לזכויות האזרח בדהריה, 10.4.89, היו בכלא 470 עצורים, מהם 240 במאהל (10 אוהלים), והיתר בתאים (האגודה לזכויות האזרח). בפסק הדין של בג"צ בעניין דהריה נקבע כי אכן חלו שיפורים במתקן. שופטי בית המשפט העליון המליצו שהוועדה שהוקמה לפקח על תנאי המעצר בקציעות (ראה להלן) תפקח גם על התנאים בדהריה.

קציעות – מחנה המעצר קציעות ('אנסאר 3') הוא מתקן הכליאה הגדול ביותר בישראל ובשטחים גם יחד. מתקן הכליאה בקציעות הוקם כדי לענות על הצרכים שהתעוררו עם פרוץ האינתיפאדה. הוא נועד בתחילה ל-3000 כלואים אך הורחב לאחרונה וכעת יש בו מקום לכ-4500 עצורים. בימים אלה מתבצעות במקום עבודות תשתית להרחבתו. בקציעות 4,275 עצורים (דבר: 21.7.89).

רובם המכריע של העצירים המינהליים מהשטחים מוחזקים בקציעות. כל העצורים בקציעות מוחזקים באוהלים. בכל אוהל כ-24 עצירים.

שנה, שנה וחצי, או יותר.

'מכלאות החוף' בעזה ('אנסאר 2') – מתקן
מעצר המיועד לנעצרים ל-18 יום עד להבאתם בפני שופט. בפועל מוחזקים בו עצורים לתקופות ממושכות יותר. כמו כן מוחזקים במתקן החוף עצירים מינהליים לפני העברתם למתקן כליאה אחר. במתקן החוף מוחזקים כ-1,200 עצורים.

חאן יונס – בסוף יולי 89 נפתח מתקן כליאה חדש בחאן יונס. המתקן החדש ממוקם בסמוך לבניין הממשל הצבאי בחאן יונס. כעת מוחזקים בו כמה עשרות עצורים, הוא מיועד לקלוט עד 1000 עצורים וישרתי את דרום רצועת עזה. עד כה היו במקום מכלאות מאולתרות בהן נכלאו העצורים מאיזור חאן יונס ורפיח למשך 24 שעות לחקירה ראשונית ומשם הועברו למתקני כליאה אחרים.

השוני בין המתקנים

בטול כרם ובעופר תנאי המעצר סבירים. ניכרת נכונות מצד מפקד המתקן לשמור על כבודם של הכלואים.

לעומת זאת בדהריה, למשל, התנאים ירודים ורק עתירה לבג"צ הביאה להטבה חלקית של המצב.

במתקנים שבתוך שטח ישראל (מגידו וקציעות) ניכרת רמת תסיסה גבוהה יותר מאשר באלה שבשטחים, זאת בעיקר משום שאלה מתקנים גדולים ובהם מאות רבות של עצורים הכלואים לתקופות ממושכות.

יש הבדל משמעותי בין המתקנים שנועדו מלכתחילה לשמש כמתקני כליאה, לבין מתקנים מאולתרים, שהוקמו כדי לפתור 'מצוקת דיורי' במתקני הכליאה ואינם עונים על סטנדרטים מינימליים.

צה"ל איטי מאוד בהכנסת שיפורים. הן בקציעות

בנובמבר 88 ניתן פסק דין של בג"צ בעתירה שהגישו עצירים מינהליים בקציעות באמצעות עו"ד לאה צמל ועו"ד אביגדור פלדמן. העותרים טענו נגד עובדת כליאתם בתוך שטח מדינת ישראל – הנוגדת, לטענתם, את אמנת ג'נבה הרביעית – ונגד תנאי הכליאה. בג"צ דחה את העתירה אך המליץ על שיפורים שונים בתנאי המעצר וכן המליץ שתוקם ועדה בראשות שופט, שתפקח על תנאי המעצר בקציעות. הוועדה אכן הוקמה. בראשה עומד השופט ד"ר עודד מודריק, אלי"מ.

אחת הבעיות הקשות במיוחד בקציעות היא מיקומו. ראשית, משום שהשטח מוגדר כשטח צבאי ושנית, בגלל האקלים הקשה. יש בין עצורי קציעות כאלה המוחזקים שם למעלה משנה וחצי. תנאי האקלים של הנגב והכליאה באוהלים אינם תנאים מתאימים לכליאה ממושכת של בני אדם.

לדברי גורמי הביטחון נבדק כל עצור המגיע למתקן בידי רופא המאשר את כשירותו למעצר בקציעות. עד עתה לא הבהירו גורמים אלה מהם הקריטריונים לכשירות אדם למעצר בכלל והאם יש קריטריונים מיוחדים לכשירות למעצר בקציעות.

בעיה קשה נוספת קיימת לגבי ביקורי משפחות בקציעות. בגלל מיקום המתקן בשטח המוגדר כשטח צבאי ובשל ריחוקו מהשטחים, דרש צה"ל שהמשפחות יגיעו לביקורים בהסעות מאורגנות של הצבא. התנאי שהעמיד צה"ל להשתתפות המשפחות בהסעות וביקורים הוא קבלת אישור מהמינהל האזרחי במקום מגורי המשפחה. תושבי השטחים סירבו לתנאים אלה.

הצלב האדום הציע לקחת על עצמו את האחריות הלוגיסטית והמבצעית לאירגון הביקורים, בתיאום עם צה"ל. צה"ל עומד בסירובו להצעה.

בפועל, אין ביקורי משפחות בקציעות ורבים מהעצורים לא פגשו את משפחותיהם

והן בדהריה חל שיפור-מה בתנאי המעצר רק לאחר שהוגשו עתירות לבג"צ בנושא זה. גם באותם מתקנים צבאיים שבהם תנאי המעצר סבירים התנאים נופלים מאלה שבמתקני שירות בתי הסוהר.

הבעיות האופייניות לרוב מתקני הכליאה צפיפות באוהלים/תאים – שטח של כ-2 מ"ר, ואף למטה מזה, לאדם.

שינה – העצורים הכלואים במבני אבן (כגון דהריה וטול כרם), ישנים, ברוב המתקנים, על מזרונים המונחים על הרצפה, ללא מיטות.

סידורי אכילה – אין סידורי אכילה במתקני הכליאה. באף אחד מהמתקנים אין כסאות ושולחנות עליהם יכולים העצורים לאכול ועל כן הם נאלצים לאכול בישיבה על הארץ.

דיווח למשפחות העצורים על מעצרם

הצלב האדום אשר דואג למסירת הודעה למשפחה."

ואילו ב-29 ביוני 1989 כותב שר הביטחון ליו"ר הכנסת, בתגובה למסקנות ועדת החוקה, חוק ומשפט:

"...הודעה למשפחה על מעצרו של אדם –

נראה כי חל שיפור בתחום זה. יחד עם זאת נבדקת האפשרות לעודד צעד נוסף ע"י העברת הודעות טלפוניות למשפחות, במידת האפשר."

הצו בדבר הוראות בטחון (יהודה ושומרון) מס' 378 תש"ל-1970: סעיף 78.א. מסירת הודעות עם מעצר.

(ב) נעצר אדם, תימסר ללא שיהיו ידיעה על מעצרו ומקום הימצאו לאדם הקרוב אליו, וזאת אם ביקש העצור שלא להודיע כאמור.

דברי השר רבין אינם מתיישבים אלה עם אלה. יתרה מכך, צה"ל מסר את הצו שנוסחו מובא כאן. עד עתה, ברובם המכריע של המעצרים, לא ניתן לעצורים להודיע למשפחה או לעורך דין על מעצרם, לא נמסרת הודעה למשפחה בתוך 48 שעות באמצעות המינהל האזרחי, בחלק מהמקרים אכן מקבלות המשפחות הודעה דרך הצלב האדום אך על פי רוב תולכים ימים רבים עד שההודעה מגיעה למשפחה.

במקרים רבים נעצרים תושבי השטחים ברחוב או לאחר זימון לחקירה במימשל. במקרים אלה אין משפחות העצורים יודעות על עצם מעצדם ולא על המקום אליו נלקחו. גם במקרים בהם נעצרים אנשים בבתיהם, אין למשפחות מידע להיכן נלקחו.

מעבר לדאגה המתלווה לאי הוודאות באשר למקום הימצאו של בן המשפחה, יש הכרח למשפחה לדעת על מעצר בן המשפחה על מנת שיוכלו לשכור עורך דין שייצג אותו.

בתשובה לשאילתה של ח"כ חיים אורון, ב-2 במאי 1989, קובע שר הביטחון יצחק רבין: "ניתן לציין כי כיום הוסדר נושא מסירת הודעות למשפחות עצורים, והודעות אלו מועברות בתוך 48 שעות באמצעות המינהל האזרחי."

ב-30 במאי 1989 כותב שר הביטחון יצחק רבין לח"כ יאיר צבן: "ההודעה למשפחה נעשית בשלושה מישורים:

- 1) מקום בו נעצר האיש בביתו הרי שהמשפחה יודעת על דבר המעצר, ויכולה, כמובן, לדאוג לו למינוי סניגור.
- 2) כאשר האיש נעצר בשטח הרי שניתן לו להעביר הודעה לבני משפחתו על מעצרו.
- 3) בנוסף לכך מועברות רשימות הכלואים לידי

רחצה – בדהריה זוכים העצורים למקלחת פעמיים בשבוע. במתקן עופר, לעומת זאת, עומדת לרשות העצורים מקלחת צבאית במשך כל שעות היום. גם בטול כרם זוכים העצורים למקלחת חמה מדי יום. במגידו ובקציעות כמות הסבונים שמספקים לעצורים מוגבלת ללא הסבר מתקבל על הדעת.

מזון חדגוני – ברוב מתקני הכליאה העצורים מכינים את ארוחותיהם בעצמם ממצרכים ששלטונות הכלא מספקים להם. ברוב המתקנים מתלוננים העצורים כי המזון חדגוני. לדבריהם הם זוכים למעט מאד ירקות ופירות טריים וכן חסרים להם תבלינים וקפה. דומה שאין תשומת לב מספקת מצד מפקדי מתקני הכליאה להרגלי האכילה של אוכלוסיית העצורים.

מחסור במים – לפי דיווחי עצורים יש לעיתים מחסור במים במתקן החוף בעזה ובגוש 1 בקציעות (במקומות אלה אספקת המים היא באמצעות מיכלים גדולים שלפעמים אינם עונים לצרכים).

תנאים בלתי מספקים לפגישות עם עורכי הדין – ברוב המתקנים מקום המפגש הוא במקרה הטוב סככה שאינה יכולה לספק הגנה ממשית משמש, רוח או גשם ובדרך כלל ללא תנאים מינימליים כגון שולחנות וספסלים. עו"ד תמר פלג מהאגודה לזכויות האזרח בישראל מדווחת כי בקציעות נוהגים השומרים להאזין לשיחות עורכי הדין עם לקוחותיהם ומפריים בכך את סודיות המפגש הקבועה בצו.

בכלא מגידו נאלצים עורכי דין להמתין לעתים תקופה ממושכת לפגישה עם לקוחותיהם. לעו"ד דן סיימון מהאגודה לזכויות האזרח, שביקש לקבוע מועד לפגישה עם עציר, נקבע מועד המאוחר למעלה מ-5 שבועות מהגשת הבקשה. בקציעות מובאים למפגש עם עורכי הדין רק חלק מהעצורים אותם ביקשו לפגוש, למרות שעורכי הדין מגישים רשימה שמית מראש.

עיכובים בחלוקת עיתונים – אספקת העיתונים למתקני הכליאה היא באחריות הצלב האדום. ידוע לנו כי במתקני כליאה שונים מקבלים העצורים עיתונים שונים. בפרעה, למשל, מקבלים העצורים רק את עיתון 'אל קודס'. בקציעות, לעומת זאת, מקבלים גם את 'הארץ' ו'גירוסלם פוסטי'. בכל מתקני הכליאה מתלוננים העצורים על עיכובים בחלוקת העיתונים, עיכובים שנעים בין יומיים לשבועיים.

מניעת האזנה לרדיו, צנזורה על ספרים ועיתונים – בקציעות משודרות ברמקולים, 4 פעמים ביום, החדשות בקול ישראל בערבית. בכל שאר המתקנים אין הסדר כזה. בכל המתקנים, כולל קציעות, אסור לעצורים להחזיק מכשיר רדיו.

הכללים לגבי הספרים המותרים לקריאה שונים ממתקן למתקן. במגידו יש, למיטב ידיעתנו, רשימה של 1000 ספרים המותרים לקריאה. בקציעות מותר לבחור מתוך רשימה של 26 ספרים בלבד, רובם ככולם ספרי דת מוסלמיים. ספריו של קארל מארקס, למשל, נפסלו בעבר. הקריטריונים לפסילת או אישור ספרים אינם ברורים ונראה כי סוגיה זו נתונה בעיקר לשיקול דעתם של מפקדי המתקן. בקציעות טוענים העצורים כי הצנזורה חותכת מהעיתונים חלק מהידיעות.

מוות במתקני כליאה

- לפי ההודעה הרשמית התאבד אל מטרור בתאו.
עצורים בדהריה העידו כי שמעו אותו צועק מאיזור החקירות של הכלא.
עו"ד פליציה לנגר עתרה לבג"צ בשם בני משפחתו ותבעה להקים ועדת חקירה בלתי תלויה שתחקור את הפרשה. בג"צ דחה את העתירה (יחדשות: 1.8.89).
6. **עבדאללה איברהים אבו מחרוקה, נהרג ב-12 בדצמבר 1988, במתקן החוף בעזה.**
לפי ההודעה הרשמית אבו מחרוקה נורה לאחר שהחל להשתולל, כשהוא מחזיק בידו סכין. 2 חיילים ירו בו והוא נפצע ונפל.
לפי עדויות שנמסרו לח"כ דדי צוקר ולמצי"ח, הגיע למקום קצין בדרגת רב-סרן וירה בעצור, השוכב מתבוסס בדמו, 2 כדורים.
הפרקליט הצבאי של פיקוד דרום המליץ לסגור את תיק החקירה נגד הקצין (יחארי: 2.6.89).
7. **ריאד אחמד שלבי, בן 23, תושב סילת חרתיה, נהרג ב-8 בפברואר 1989, בכלא מגידו.**
במהלך ביקור משפחות בכלא התפתחה תקרית אלימה בה היו מעורבים עצורים רבים. במהלך פיוזר העצורים נהרג שלבי מכדור בחזהו.
8. **מחמוד אל מצרי, בן 37, תושב רפיח, מת ב-6 במארס 1989, בכלא עזה.**
אל מצרי נעצר ב-3 במארס והוחזק באגף החקירות בכלא עזה.
לפי ההודעה הרשמית נפטר אל מצרי מהתפוצצות אולקוס.
צוות משפטים בכיר, בראשות פרקליטת המדינה דורית בייניש, חקר את הפרשה והמליץ להעמיד לדין משמעתי את חוקרי השב"כ שהיו מעורבים בחקירתו של אל מצרי.
9. **מוחמד אסעד פוקה, בן 50, תושב שויקה שליד טול כרם, נפטר ב-16 במאי 1989, בכלא מגידו.**
פוקה היה עצור במגידו מזה 8 חודשים. הוא נפטר לאחר שביתת רעב, ככל הנראה מהתייבשות.
צה"ל הודיע כי נפתחה חקירת מצי"ח לבדוק אם היתה התרשלות בטיפול הרפואי.
- מאז תחילת האינתיפאדה נהרגו במתקן הכליאה בקציעות, לפי דובר צה"ל, 6 תושבי השטחים על ידי אסירים אחרים, בחשד ששיתפו פעולה עם השלטונות או "בשל פעולה בלתי מוסרית". דובר צה"ל לא מסר לנו נתונים על עצורים שנהרגו על ידי עצורים אחרים במתקני הכליאה האחרים.
לגבי 9 מקרי מוות נוספים, לפחות, יש חשד כי שלטונות הכלא או אנשי השב"כ מעורבים באופן ישיר או עקיף במוות העצירים.
1. **עטה איאד, בן 21, תושב מחנה הפליטים קלנדיה, נפטר ב-14 באוגוסט 1988 בכלא דהריה.**
על פי ההודעה הרשמית התאבד איאד בתאו. משפחתו העידה כי מצבו הגופני והנפשי לפני המעצר היה תקין.
עצורים שתיו בדהריה באותם ימים העידו כי ביומיים שלפני מותו שמעו אותו צועק מאיזור החקירות של הכלא.
2. **אסעד א' שאווה, בן 25, תושב עזה.**
3. **בסאם איברהים סאמודי, בן 27, תושב כפר יאמון.**
השניים נהרגו במהלך פיוזר התפרעות של עצורים ב-16 באוגוסט 1988, בקציעות.
עדי ראייה טענו כי לפחות אחד מהשניים נורה כשהיה במצב שלא סיכן את חייו היורה.
לפי 'ירוסלם פוסט' (23.7.89) הקצין שירה באחד משני הצעירים היה אל"מ דוד צמת, מפקד מתקן קציעות.
צה"ל פתח בחקירה לאחר האירוע, נגבו עדויות מחיילי צה"ל שהיו במקום ומעצורים במחנה. ככל הידוע לנו החקירה עדיין לא הסתיימה.
4. **נביל מוסטפה עיבדה, בן 20, תושב שכונת בית חנינה בירושלים, נפטר ב-16 באוגוסט 1988, בבית המעצר המשטרתי במגרש הרוסים בירושלים.**
לפי ההודעה הרשמית נמצא עיבדה תלוי בתאו. דובר משטרת ירושלים מסר כי העציר תלה עצמו בסדין שנקשר לצינור וכי אין ספק שמדובר בהתאבדות.
נפתח תיק חקירה בבית משפט השלום בירושלים ומונה שופט בודק. עד עתה לא נודעו תוצאות החקירה.
5. **איברהים אל מטרור, בן 32, תושב כפר סעיר, נפטר ב-19 באוקטובר 1988, בכלא דהריה.**

בצלם', מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על ידי גוף רחב של משפטנים, אנשי רוח, עיתונאים וחברי כנסת. 'בצלם' שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים.
